

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 1223 (26.01.2017).
1223 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7

© The Authors 2017;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 05.08.2017. Revised: 12.08.2017. Accepted: 31.08.2017.

Gender Concepts and Gender Stereotypes in a Linguistic Picture of the World

Maslova Yuliia Petrivna¹, Zukow Walery²

¹**Department of documentation and information activities, National University of Ostroh Academy, Ostrog, Ukraine**

²**Department of Spatial Management and Tourism, Faculty of Earth Sciences, Nicolaus Copernicus University, Torun, Poland**

Гендерні концепти та гендерні стереотипи у мовній картині світу

Маслова Юлія Петрівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри

документознавства та інформаційної діяльності

Національного університету «Острозька академія», Острог, Україна

Zukow Walery

Department of Spatial Management and Tourism, Faculty of Earth Sciences, Nicolaus Copernicus University, Torun, Poland

Abstract

The article comprehends the notion of a concept and a stereotypes in the linguistic picture of the world through the prism of a gender perspective. The linguistic and philosophical interpretations of the above concepts by well-known scholars are described, special attention is paid to their scientific research. The observation of the city of the world is based on the understanding of the following: the name of the city of culture, the historical city of culture, the special culture of the world, the city of culture, the information picture of the world. The gender stereotypes, concepts and the conceptosphere in interaction with the language are analyzed in detail.

Key words: linguistic picture of the world, gender concept, gender stereotype, concept sphere

Резюме

У статті осмислено поняття концепту та стереотипу у мовній картині світу через призму гендерної проблематики. Описано лінгвістичні та філософські трактування вищезазначених понять відомими вченими, особливу увагу приділено їхнім науковим пошукам. Поняття картини світу розглядаємо у взаємозв'язку з поняттями: наукова картина світу, загальнонаукова картина світу, спеціальна картина світу, мовна картина світу, інформаційна картина світу. Детально проаналізовано гендерні стереотипи, концепти та концептосферу у взаємодії з мовою.

Ключові слова: мовна картина світу, гендерний концепт, гендерний стереотип, концептосфера

Гендерну ситуацію в суспільстві експліковано в гендерній мовній картині світу (далі – МКС). Загалом, картина світу є цілісним, унікальним світосприйняттям

індивіда, етносу. У такому трактуванні МКС як суб'єктивний образ об'єктивної реальності входить до категорії ідеального й потребує опредметнення.

Сучасні дослідження картини світу різноманітні за масштабністю розглянутих об'єктів, за національною специфікою мови, за способом відображення картини світу в різних мовних сферах (лексична семантика, фразеологія, словотвір та ін.). Починаючи з кінця вісімдесятих років минулого століття, у працях Р. Джекендоффа, Р. Лангакера, Л. Тальмі, Д. Лейкоффа, Е. Рош та інших теоретиків когнітивізму розглянуто “проектування” дійсності через семантику природних мов [див.: 12]. Під МКС згадані дослідники мають на увазі комплекс певних параметрів реальних ситуацій та відповідних їм семантичних показників.

Когнітивісти вважають, що МКС базована на перцептивній діяльності. Усе, що людина може збагнути за допомогою своїх органів перцепції, вона вміщує в калейдоскоп уявлень про навколишній світ. Так, наприклад, людина оперує назвами кольорів, що є відображенням її картини світу, але виключає з неї рентгенівське проміння тощо. Усе, що людина може досягнути, вона прагне назвати. МКС – комплекс семантичних показників, актуалізованих у кожній конкретній ситуації представниками певної культури.

За Т. С. Скубашевською, у живій мові процес *світотворення, омовлення* світу не припиняється: кожне покоління робить у нього свій внесок, залишає у ньому сліди власного перебування на світі. Оволодіваючи рідною мовою, людина тим самим засвоює і закріплені в ній уявлення про світ, ставлення до нього, способи мислення і дії, ідентифікує себе із власною культурою, із позицій якої ведеться діалог з іншою культурою [27, с. 109]. С. К. Богдан зазначає, що “відтворення національно-мовного світосприйняття унікальне на всіх рівнях мовної системи, однак найбільше це помітно на лексичному рівні” [2, с. 11].

Сучасні дослідники переконані, що є лише одна модель світу, яка може відігравати провідну роль, а саме – МКС (за іншим визначенням – *найвірна модель світу*), оскільки вважається, що вона містить семантичну, а не енциклопедичну наукову інформацію [див.: 20]. Особливість цієї моделі полягає в тому, що вона має обов'язковий характер, адже її людина одержує разом із мовою.

МКС, на відміну від наукової, дуже антропоцентрична. Її можна визначити як *егоцентричну*, тому що вона відображає взаємодію “Я – Тут – Тепер”. У центрі МКС перебуває правильний і цінний суб'єкт, який через мову відображає світ. Це все має

велике значення для опису ідеоматики в аспекті МКС, оскільки ця підсистема мови є дуже *Я-центрованою* [8, с. 99].

О. Е. Безсоною [3] проаналізовано оцінний аспект формування МКС. На думку дослідниці, на реальний світ накладено сітку цінностей окремої людини, що формує її окрему оцінку *картину світу*, а також система цінностей соціуму, причому оцінна картина світу суб'єкта й оцінна картина світу соціуму можуть не ототожнюватися. Загалом оцінна картина світу індивіда виявляється в його поведінці, вчинках, а також у його судженнях про цінності.

Питання про МКС не нове у лінгвістиці, його витoki слід шукати у філософській концепції Л. Вітгенштейна, за якою картина світу – це модель дійсності, що складається із об'єктів, при цьому картина як структурований фрагмент повинна виявляти ізоморфізм із дійсністю. Опозиція “*мова – світ*” будується на основі поняття думки, “оскільки, щоб висловлювання було спроможне щось представляти, повинно бути дещо, що залишалось би незмінним і в мові, і в реальності” [5, с. 82], тобто думка є логічною формою реальності. Розвиваючи концепцію висловлювання, Л. Вітгенштейн визначає його в категоріях логіки. Зв'язок світу з висловлюванням здійснюється через їхній сенс, звідси картина світу, за Л. Вітгенштейном, – сукупність істинних сутностей, оскільки світ описано тільки істинними висловлюваннями.

М. Гайдеггер розвинув ідеї Л. Вітгенштейна, визнаючи мову як форму, у якій людина відкриває себе у світі і світ відкриває в собі. М. Гайдеггер розглядає мову як спосіб сприйняття людиною світу. В сучасних дослідженнях наведено твердження потрапляє під сумнів, адже картина світу – феномен значно складніший, аніж МКС, і характеризується не тільки зв'язком мови і мислення, а й ураховує культурно-історичні реалії, змістові модулі абстрактних понять і категорій мовної пам'яті [33, с. 41–63].

В. фон Гумбольдт висунув ідею про те, що кожна мова членує світ по-різному, категоризуючи його лише її притаманною системою думок і відчуттів, об'єктивуючи багатоманітність способів мислення і відображення. У мові закодована історична (культурна) пам'ять як людства загалом, так і окремого народу зокрема [7, с. 76]. Концепція В. фон Гумбольдта знайшла своє органічне продовження в теорії лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа, згідно з якою, у носіїв різних мов наявні різні картини світу. Е. Сепір стверджував, що “ми членуємо природу у напрямку, який підказує наша рідна мова” [див.: 25].

Поняття *картини світу* розглядаємо у взаємозв'язку з поняттями: *наукова картина світу*, *загальнонаукова картина світу*, *спеціальна картина світу*, *мовна*

картина світу. Так, науковцями виокремлено *інформаційну картину світу*, творцем якої, як і наукової, є людина, але при цьому виникає відносно самостійна і багата інформаційна модель структур, процесів, відносин пізнаваної об'єктивної і суб'єктивної реальності, де інформатизація всієї науки, інтегруючи фрагменти створеної інформаційної моделі світу, здатна створювати безсуб'єктивні бази знань [див.: 26]. Мовну картину світу часто називають мовною моделлю світу. Ж. П. Соколовська визначає МКС як *сукупність уявлень людини про об'єктивну дійсність*, глибинну основу, *смісловий каркас*, на який накладено складну сітку мовних зв'язків [23, с. 91].

За В. В. Жайворонком, картина світу – це те, що йде передусім від людини, плід її сприйняття, фантазій, мисленневих процесів і перетворювальної діяльності [10, с. 51–53]. При цьому автор акцентує увагу на власне лінгвістичних категоріях, що формують і концептуалізують МКС, а не картину світу, оскільки остання – значно ширше поняття і містить у собі МКС, концептуальну та ін.

Необхідно наголосити на багаторівневій структурі МКС. На першому рівні її реалізовано через систему побутових уявлень. Другий рівень охарактеризовано аналітико-синтетичним проникненням у суть позначуваних фактів, подій, явищ. На третьому рівні здійснюється функціонально-прагматичний вихід найменувань у дискурс, специфіка якого передбачає модель світу, що категоризує не тільки фізичний світ, а й інтелектуальний, духовний, соціальний потенціал індивіда, а також цінності, створені людиною.

Питання про МКС певним чином корелюють із питаннями про мовну свідомість. Осмислення проблеми мовної свідомості у контексті когнітологічного, культурологічного підходів визначає взаємовідношення між мовою, мовленням, мисленням у певному соціально-культурному просторі, який і формує мовну свідомість в образах, об'єктивованих мовними засобами.

Мовна свідомість має багаторівневу структуру: поверхневу і глибинну (за А. Вежбицькою [4]), що дозволяє говорити про внутрішній (лінгвістичний) та зовнішній (когнітологічний) вияви мовної свідомості, або ж трирівневу (З. Д. Попова, І. А. Стернін [19, с. 28–29]): мовна – комунікативна – когнітивна, тобто мовна свідомість є складником комунікативної свідомості, що розглядається як інтегральний компонент когнітивної свідомості нації.

У сучасній лінгвокультурологічній парадигмі вирізняють загальнолюдську та етнічну свідомість, які корелюють, з одного боку, з універсальною логіко-

поняттєвою базою людини, з певною сукупністю ментальних універсалій, з іншого – з міжетнічним середовищем, якому властиве перекодування єдиного для всіх етносів розумового коду на вербальний у межах конкретної мови.

Розуміння мови як знакової системи має певний *концептуалізатор*, котрий тісно пов'язаний із концептуальними категоріями та лінгвістичними знаками [15, с. 184]. Концептуальні категорії, що стають предметом мовного аналізу, називають лінгвістичними категоріями або лінгвістичними знаками. Кожен лінгвістичний символ має форму та значення, що загалом є ідентичними концепту. Значення чи концепт співвідносний із окремою сутністю, що вже певним чином ідентифікується у свідомості завдяки досвіду.

Сукупність концептів становить концептосферу МКС. Як відомо, термін *концептосфера* увів Д. С. Лихачов. Концептосфера, за визначенням науковця, – це сукупність концептів нації, яка утворена всіма потенційними носіями концептів мови. Чим багатша культура нації, її фольклор, література, наука, образотворче мистецтво, історичний досвід, релігія, тим багатша концептосфера народу [156, с. 5]. Із концептосферою тісно пов'язане поняття *менталітету*. Концептосфера – це сфера знань народу, складники якої сформовано на основі пізнавальної діяльності. Менталітет – специфічний спосіб сприйняття й розуміння дійсності, зумовлений сукупністю стереотипів свідомості.

МКС зіткана як з індивідуальних прототипних концептів, так і з колективних, стереотипних, заснованих на семантичній та інтуїтивно пізнаній енциклопедичній інформації. Термін *концепт* (лат. *conceptus* – *поняття*) згодом ужито у значенні *першопочатковий*. Зазначена дефініція активно використовується в інтерпретації *поняття* (італійська й іспанська мови). Прикметно, що у французькій мові це слово відсутнє, а в англійській означає *поняття априорі* і вживається з II пол. XIX ст. У російській мовній системі концепт набуває широкого поширення з 20-х років XX ст. і аж до 70-х років уживається як повний синонім лексеми *поняття*. Лише починаючи з 80-х років минулого століття, терміни *концепт* і *поняття* диференціюються [24, с. 267].

У системі української мови термін *концепт* уживається рідко, набуваючи різноманітних смислових відтінків і значень, переважно запозичених із сусідніх мовних ареалів:

- 1) думка, спосіб мислення;
- 2) задум, намір, вигадка;

3) чернетка, конспект, рукопис [11, с. 185].

Потреба в новому підході до *змісту* виникла тоді, коли інтереси лінгвістів почали фокусуватися на проблемі *людини у мові*. Дослідники зауважували, що зміст можна трактувати як абстрактну сутність, формальне уявлення, яке не пов'язано ні з автором, ні з його адресатом. Однак такий підхід перестав бути цінним для лінгвістів і також відійшов на другий план. У лінгвістиці вперше питання про природу концепту порушив С. А. Аскольдов-Алексєєв у статті “Концепт і слово” (1928). Того ж року вперше сформульовано визначення концепту і обґрунтовано одну з проблем когнітивної лінгвістики, а саме – як мова відображає тлумачення картини світу [див.: 1, с. 267–279].

Я. В. Прихода зауважує, що семантика концепту охоплює майже 140 варіантів тлумачень значеннєвої структури, засвідчених у лексикографічних джерелах різних мов [див.: 22, с. 169]. М. М. Дмитрієва називає концепт “ментальними уявленнями і знаннями про світ, що існують у свідомості людини та представлені сукупністю внутрішніх і зовнішніх форм, в тому числі й мовних” [цит: 9, с. 126]. Подібне трактування дає “Короткий словник когнітивних термінів” (Москва, 1996), де поняття *концепт* осмислено, як “термін, що служить для інтерпретації одиниць ментальних і психічних ресурсів свідомості і тієї інформаційної структури, що відображає знання і досвід людини” [цит. за: 12, с. 90].

З точки зору лінгвістичної семантики, концепт інтерпретують як сукупність семантичних характеристик, виокремлених шляхом компонентного аналізу. Зокрема, Ю. С. Степанов зазначає, що до концептів належать семантичні утворення, що володіють певною лінгвокультурною специфікою, а також так чи інакше характеризують носіїв мови [28, с. 50–52]. У логічній семантиці *концепт* уживається замість терміна *поняття*, який перебуває в тому ж категоріальному ряду, що й термін *значення слова*. Однак якщо значення слова розглянуто в системі мовних зв'язків, то концепт – у системі логічних відношень і форм, досліджуваних у мовознавстві. Р. В. Угринюк вважає, що і *концепт*, і *поняття* в сучасній науці розглядаються як одиниці свідомості, які стоять за словом і його значенням, адже обидва терміни вживаються на позначення двобічної ментальної сутності [31, с. 226–227].

Різноманітність існуючих перекладів цього слова можна проілюструвати такими прикладами, зокрема *conceptual representation* перекладалось як *семантичне представлення*, *conceptually based* – як *семантично орієнтований*, *conceptual*

dependencies – як смислові зв'язки, слово *concepts* – як смислові елементи [див.: 12, с. 18–27].

У лінгвістиці спостерігаємо два підходи до розуміння природи концепту. Один із них дає, власне, когнітивне трактування, і в його визначеннях на першому плані взаємодія свідомості та знань (досвіду) людини: “концепт – це одиниця мислення, яка має цілісний зміст і реально не розкладається на більш дрібні змісти, тобто елементарна сторона внутрішнього прошарку” [див.: 34]. Подібну дефініцію концепту подає Є. С. Кубрякова, трактуючи концепт як певне значення, яким оперує людина у процесі мислення, які відображають зміст досвіду та знань, зміст результатів усієї людської діяльності, процесів пізнання світу у вигляді певних *квантів* знань” [див.: 12, с. 90]. Різні дефініції концепту зводяться до визначення, поданого Р. Павиленісом: “це інформація про те, що індивід знає, передбачає, думає, уявляє про об'єкти світу” [див.: 18, с. 101–102].

Відповідно до другого погляду, не всі концепти мають мовну “прив'язку”, частково вони виражаються ментальними репрезентаціями, картинками, схемами. Ментальний лексикон може організовуватися і граматичними категоріями. Багато лінгвістів поділяють думку про те, що *семантичні частини мови* (об'єкт, подія, рух, дія, місце, простір, час) можуть функціонувати в ролі базових концептів [12, с. 92].

Хоч в останні роки поняття *концепту* дедалі частіше стає об'єктом численних досліджень, на сьогодні немає моносемантичної дефініції терміна. Спроба типологізації концептів формується способами їхньої мовної репрезентації.

У нашому дослідженні концепт визначаємо як образ, що втілює певні культурно-зумовлені уявлення носіїв мови про світ і водночас є праобразом, прототипом, ідеєю групи дериватів. У системі мови концепт має певну назву, адже реальність відображається у свідомості саме через мову [17, с. 192].

На позначення концепту використовуються прості наративи, а на позначення його дериватів – похідні від назви основного концепту, або ж утворені від інших лексем. Назва концепту акумулює всі можливі його характеристики і вживається скрізь, де відсутні номени на позначення цих характеристик або назви концептів-дериватів. Зокрема такі характеристики, як: *стрункий привабливий юнак, молодий наполегливий працівник, злочинець молодого віку* тощо, можуть бути замінені номеном *хлопець*, адже вони акумульовані в назві концепту *хлопець*.

Д. С. Лихачов порівнює концепти з ключовими словами, які становлять основний зміст національної мовної свідомості й формують картину світу носіїв мови,

а сукупність схожих, подібних концептів утворює концептосферу мови [14, с. 5]. Способом вираження концептів є їх фреймова репрезентація, де фрейм – логічна ділянка знання, або логічна ділянка концептуального простору [21, с. 14].

Фреймова семантика як лінгвістична концепція була запропонована Ч. Філлмором ще наприкінці минулого століття (70-ті роки). Спочатку дослідник розумів фрейм суто лінгвістично як систему вибору мовних засобів, які асоціюються з прототипічними сценами або типовими ситуаціями. Згодом він визначає фрейми як когнітивні структури, знання яких передбачається концептами, репрезентованими словами [32, с. 54].

Щодо дефініції *мовний стереотип*, то тут маємо на увазі не поодинокій концепт, а лексико-семантичне поле, у якому визначаємо центр та периферію [20]. Центр прототипу часто становить інтуїтивно пізнана енциклопедична інформація, а решту значень розподілено між позитивним та негативним полюсами. Топологічна схема стереотипу може бути представлена у формі множини ієрархічно розташованих горизонтальних шкал, кінці яких протилежно позначені (+/-) з вартісно невідміченим концептом у центрі. Вертикальна вісь стереотипу представляє зміни в структурі стереотипу залежно від часу (деколи з часом центр зсувається до периферії та навпаки).

Мовець переймає стереотип як частину колективної МКС, коли власного досвіду щодо певних реалій недостатньо для формування відповідного уявлення. Скажімо, стереотипне уявлення про жіночу вроду представник чоловічої статі переймає у випадку відсутності в його суб'єктивному денотативному просторі відповідного прототипного концепту. Якщо ж збережений в епізодичній пам'яті прототип жіночої краси достатньо переконливий, чоловік завжди вдаватиметься до нього. Брак відповідного взірця спонукає його скористатись стереотипом.

Стереотипи також структурують у вигляді фрейму. А. П. Мартинюк зокрема гендерний стереотип трактує як історично зумовлене, мінімізоване, типізоване і структуроване у вигляді фрейму уявлення, що склалося в колективній свідомості певного лінгвокультурного соціуму, про атрибути, властиві/невластиві індивіду, якого соціум кваліфікує як чоловіка або жінку, а еталон – як уявлення про атрибути, бажані/небажані для цього індивіда [16, с. 47].

Отже, у МКС відображається знання соціуму про цей світ. Відповідно, коли йдеться про гендерну МКС, то вона має відображати реальну гендерну ситуацію в суспільстві, а саме на рівні гендерних стереотипів (далі – ГС) та гендерних концептів (ГК), що виявляються у мові народу, способах поведінки, через засоби масової

інформації. МКС – явище динамічне, котре реагує на зміни в соціумі зміною своєї органічної структури.

Коротко розглянемо трансформацію англійської МКС у зв'язку зі зрушеннями на шляху до гендерної рівності в суспільстві. Ця МКС сформована у свідомості англомовного народу (напр., англійців). Спочатку в англомовних етнокультурах жінці стереотипно приписували нелогічність мислення. В опозиції *You think like a woman/You think like a man* (ви думаєте як жінка/ви думаєте як чоловік) друге твердження позбавлене ілокуції образи [16, с. 35]. У результаті, навіть якщо суб'єкт дискурсу не поділяє стереотипного уявлення про відсутність логіки в жінок і припускає нелогічність мислення саме чоловіків, він/вона не може досягти ілокуції образи за допомогою вислову *You think like a man* через особисту думку/уявлення, тоді як “жіноча” логіка (або її відсутність) є продуктом конвенції, що входить до пресупозиційного фонду будь-якого представника англомовної культури [16, с. 35]

У зв'язку зі зміною гендерної ситуації в англомовному суспільстві, відбулися зміни і в мові, що позначилося на зміні МКС, а саме: відбулася зміна системи звертань англійської мови, яка традиційно до ХХ століття була тричленною: *Mr.* – до чоловіка, *Miss* – до неодруженої дівчини та *Mrs* – до одруженої, напр.: *What think you were the private feelings of Miss, no (begging her pardon) of Mrs. Rebecca?* [35, с. 139].

У такий спосіб В. Теккерей наголошує на сімейному статусі героїні. Але демократизація суспільних відносин у сучасному суспільстві, підвищення соціального становища жінок, зміни в поглядах на інститут шлюбу звели нанівець відмінності у статусі одружених і неодружених жінок. Оскільки нині жінки задіяні в усіх сферах суспільного життя, то виникає проблема визначення сімейного статусу при заочному звертанні, якої не було за часів суцільного “домогосподарювання” жінок.

Одним із безсумнівних досягнень феміністського руху є повсюдне вживання в офіційному спілкуванні та листуванні звертання до жінок на *Ms*, яке жодним чином не вказує на сімейний статус адресатки. Крім того, спостерігається зростання громадської активності жінок, відбувається процес становлення масових жіночих організацій, збільшується кількість недержавних жіночих об'єднань. Так, для номінації сучасних ролей жінки виникли нові терміни на позначення її професій: *airwoman* (жінка-льотчик), *woman executive* (жінка-керівник), *female manager* (жінка-менеджер), *career woman* (кар'єра жінки).

У німецькій мові під впливом феміністичної критики мови значних змін не відбулося. Гендерно маркованими є висловлювання щодо жінки, коли інша стать є у

ролі об'єкта: *ein blondes Gift* (чарівна блондинка); *eine fesche Katze* (гарненька дівчина); *ein flotter Dampfer* (першокласна дівчина); *dufte Biene* (гарненька дівчина); *ein junges (nettes) Ding* (молоденька (гарненька) дівчина); *ein netter (reizender) Käfer* (гарненька дівчина); *eine zarte Knospe* (гарненька дівчина); *armes Blut* (бідолашка); *ein unschuldiges Blut* (цнотлива дівчина); *die arme Hexe* (нещасне створіння); *eine Einfalt/Unschuld vom Lande* (простушка); *ein scheues Reh* (ляклива лань, соромлива дівчина); *ein loses Ding* (вертихвістка, легковажна дівчина); *faule Kröte/eine faule Trine* (ледарка); *ein frecher Spatz* (зухвале дівчисько). Щодо чоловіків, то в німецькій мові наявні такі висловлювання: *ein junger Dachs* (молокосос); *ein grüner Junge* (жовторотий хлопчак); *ein blutiger Anfänger* (новачок); *ein gutes Fell/ein junger Hecht* (гарний хлопець); *ein jugendlicher Brausekopf* (гаряча голова); *j-d hat viel Schneid* (хлопець хоч куди) [35].

Фемінні маркери функціонують з позицій інтерпретованого осмислення чоловіків: *eine sieghafte Schönheit* (надзвичайно вродлива жінка); *eine dicke Nudel* (товстуха); *die Venus von Kilo* (товстуха); *der Lack ist ab* (краса поблякла), *Holz vor der Hütte haben* (мати пишні груди); *oben ohne* (з оголеними грудьми); *Ohne Frauen und Wein kann niemand fröhlich sein* (без жінок і вина немає веселощів).

Маскулінні оцінні характеристики експлікують силу, мужність, напр.: *Bärenstärke haben* (бути дужим як ведмідь); *baumstark sein* (бути дуже сильним); *ein ellenlanges Ende* (здоровило); *ein langer Lulatsch* (здоровань); *so ein dicker Propfen* (оце так товстун); *ein abgebrochener Riese* (високий, але трохи згорблений) [6].

Варто зауважити, що висновки, одержані в результаті досліджень зв'язку мови і статі на матеріалі європейських мов, особливо англійської, потрібно обережно застосовувати до матеріалу, наприклад, японської мови, оскільки доречно врахувати культурний та соціальний контекст. Зокрема, в англійській мові багатослівність асоціюється з домінантністю. У японській мові такого зв'язку немає, важливіше як саме щось сказано, ніж сама по собі тривалість мовлення. Цей факт укотре доводить потребу в міждисциплінарному підході до подібних досліджень, урахування досягнень соціо- та психолінгвістики, інших суміжних наук.

Аналізуючи подібні відмінності у використанні мови, вважаємо, що в більшості випадків вони властиві для суспільств, у яких давно існує соціальний розподіл людей за статевою ознакою. Становище чоловіка і жінки в таких суспільствах різне – і в правовому, і в побутовому аспектах, однак навіть за цих умов значних відмінностей у мові між статями не спостерігаємо. Водночас, елементи мовних відмінностей залежно

від статі мовців є і в цивілізованих суспільствах, зокрема навіть у тих, де формально відсутня соціальна нерівність чоловіків та жінок.

У так званих культурних суспільствах немає спеціальних норм, які використовуються винятково чоловіками чи жінками, однак спостерігаємо тенденцію, коли чоловіки і жінки віддають перевагу певним мовним формам. Відмінності стосуються, в основному, не сукупності мовних одиниць, а частотності їх використання, а також мовленнєвої поведінки, ставлення до мови, мовних смаків, переваг тощо.

Література

1. Аскольдов-Алексеев С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов-Алексеев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. – М. : Academia, 1997. – С. 267–279.
2. Богдан С. К. Мовний етикет як елемент мовної картини світу волинян / С. К. Богдан // Дивослово. – 2001. – № 10. – С. 11–14.
3. Бессонова О. Гендерний аспект оцінного тезауруса: експериментальне дослідження [Електронний ресурс] / О.Бессонова. – Режим доступу : <http://studentam.net.ua/content/view/8352/97/>.
4. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая ; [пер. с англ. А. Д. Шмелёва]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
5. Витгенштейн Л. Философские исследования / Л. Витгенштейн // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16. Лингвистическая прагматика. – М. : Прогресс, 1985. – С. 79–128.
6. Відображення гендерних стереотипів у структурі та семантиці фразеологізмів сучасної німецької мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pinchukfund.org/storage/students/works/2009/600.doc>
7. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; [пер. с нем. под ред. Г. В. Рамишвили]. – М.: Прогресс, 1984. – 397 с.
8. Денисенко С. Н. Роль концепту мовної картини світу в антропоцентричній лінгвістичній парадигмі / С. Н. Денисенко, О. В. Романчук, О. В. Матвіяс,

- У. М. Проценко // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог : Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2010. – Вип. 16. – С. 95–99.
9. Дмитриева М. Н. Лингвистический эксперимент как инструмент для измерения гендерной чувствительности / М. Н. Дмитриева // Гендер: язык, культура, коммуникация : материалы III международной конференции 27–28 ноября 2003 года. – М., 2003. – С. 126–129.
  10. Жайворонок В. В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення / В. В. Жайворонок // Культура народів Причорномор'я. – Сімферополь, 2002. – № 32. – С. 51–53.
  11. Іващенко В. Л. Термін “концепт” в контексті лінгвістичних методів дослідження / В. Л. Іващенко // Мовні й концептуальні картини світу. – К., 2004. – Вип. 10. – С. 182–191.
  12. Кубрякова Е. С. Концепт. Концептуалізація / Е. С. Кубрякова // Краткий словарь когнитивных терминов. – М. : Филологический ф-т МГУ, 1996. – С. 90–94.
  13. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Русская словесность : [антология]. – М. : Academia, 1997. – С. 28–37.
  14. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Русская словесность : [антология]. – М. : Academia, 1997. – С. 28–37.
  15. Маковська О. О. Концептуалізація наукового знання як процес когнітивної лінгвістики / О. О. Маковська // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. – Вип. 16. – С. 183–190.
  16. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі / А. П. Мартинюк. – Харків : Константа, 2004. – 292 с.
  17. Озимінська С. О. Лінгвістичний аспект аргументації у медіа-дискурсі: порівняльний аналіз матеріалів інформаційно-аналітичних телекомпаній Аль-Джазіра та Сі-Ен-Ен / С. О. Озимінська // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. – Вип. 16. – С. 232–240.
  18. Павиленис Р. И. Проблема смысла: Современный логико-философский анализ языка / Р. И. Павиленис. – М. : Мысль, 1983. – 286 с.
  19. Попова З. Д. Язык и национальная картина мира / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2003. – 195 с.

20. Попович Л. Стереотип мови в українській мовній картині світу [Електронний ресурс] / Л. Попович. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1866>.
21. Першай А. Пространство трансгендера: язык, культура и гегемония пола / А. Першай // Такава: Такие тексты. – 2004. – № 3. – С. 1–9.
22. Прихода Я. В. Концепт Європа в українській публіцистиці: когнітивно-лінгвістичні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / Я. В. Прихода. – Львів, 2005. – 16 с.
23. Соколовська Ж. П. Картина світу та ієрархія сем / Ж. П. Соколовська // Мовознавство. – 2002. – № 6. – С. 87–91.
24. Семегін Т. С. Еволюція терміна “концепт” в науковій парадигмі / Т. С. Семегін // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острог : Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2010. – Вип. 16. – С. 266–269.
25. Сепир Э. Статус лингвистики как науки // Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1993. – С.259-265.
26. Сидоренко Н.М. Гендерні детермінанти в інформаційній площині України / Н.М. Сидоренко // Філософсько-антропологічні студії”2001 : [спецвипуск]. – К. : Стило, 2001. – С. 197–209.
27. Скубашевська Т. Розвиток мовних стратегій та їх роль у зміцненні міжкультурного діалогу / Т. Скубашевська // Мультиверсум : [філософський альманах]. – Випуск 42. – С. 108–116.
28. Степанов Ю. С. Концепт // Степанов Ю. С. Константы : словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1997. – С. 40–76.
29. Суковата В. Стереотипи підприємництва у масовій свідомості: гендерний аналіз / В. Суковата // Соціологія, методи, маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 131–143.
30. Текст Кубрякова Е. С. и его понимание / Е. С. Кубрякова // Русский текст. – 1994. – № 2. – С. 18–27.
31. Угринюк Р. В. Проблема узгодження категорій “поняття, значення, концепт” / Р. В. Угринюк // Мова і культура. – 2007. – Вип. 9. – С. 224–228.
32. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания / Ч. Филмор ; [пер. с англ.] // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 23. – С. 52–92.

33. Хайдеггер М. Время картины мира // Хайдеггер М. Время и бытие: статьи и выступления / М. Хайдеггер; [пер. с нем.; комм. В. В. Библихина]. – М.: Республика, 1993. – С. 41–63. – (Серия “Мыслители XX в.”).
34. Чесноков П. В. Слово и соответствующая ему единица мышления / П. В. Чесноков. – М., 1967. – 167 с.
35. Thackeray William. Vanity Fair / William Thackeray. – CPI Bookmarque, Croydon, CR0 4TD – Great Britain, 1994. – 672 p.

References

1. Ackol'dov-Alekceev C. A. Koncept i slovo / C. A. Ackol'dov-Alekceev // Rucckaja clovecnost'. Ot teorii clovecnosti k strukture teksta. – М.: Academia, 1997. – С. 267–279.
2. Bogdan C. K. Movnij etiket jak element movnoï kartini cvitu volinjan / C. K. Bogdan // Divoclovo. – 2001. – # 10. – С. 11–14.
3. Beconova O. Gendernij aspekt ocinnogo tezauruca: ekcperimental'ne doclidzhennja [Elektronnij recurc] / O. Beconova. – Rezhim doctupu : <http://studentam.net.ua/content/view/8352/97/>.
4. Vezhbickaja A. Ponimanie kul'tur cherez pocredctvo ključevyh slov / A. Vezhbickaja; [per. s angl. A. D. Shmeljova]. – М.: Jazyki slavjanckoj kul'tury, 2001. – 288 с.
5. Vitgenshtejn L. Filocofckie icledovanija / L. Vitgenshtejn // Novoe v zarubezhnoj lingvictike. – Vyp. 16. Lingvictičeckaja pragmatika. – М.: Progrecc, 1985. – С. 79–128.
6. Vidobrazhennja gendernih ctereotipiv u strukture ta cemantici frazeologizmiv cučasnoï nimec'koï movi [Elektronnij recurc]. – Rezhim doctupu : <http://pinchukfund.org/storage/students/works/2009/600.doc>
7. Gumbol'dt V. fon. Izbrannye trudy po jazykoznaniju / V. fon Gumbol'dt; [per. s nem. pod red. G. V. Ramishvili]. – М.: Progrecc, 1984. – 397 с.
8. Denicenko C. N. Rol' konceptu movnoï kartini cvitu v antropocentrichnij lingvictičnij paradigmi / C. N. Denicenko, O. V. Romanchuk, O. V. Matvijac, U. M. Procenko // Naukovi zapicki. Cerija “Filologična”. – Octrog : Vid-vo Nacional'nogo univercitetu “Octroz'ka akademija”, 2010. – Vip. 16. – С. 95–99.

9. Dmitrieva M. N. Lingvističeskij jeksperiment kak instrument dlja izmerenija gendernoj čuvstvitel'nosti / M. N. Dmitrieva // Gender: jazyk, kul'tura, komunikacija : materialy III mezhdunarodnoj konferencii 27–28 nojabrja 2003 goda. – M., 2003. – C. 126–129.
10. Zhajvoronok V. V. Problema konceptual'noï kartini cvitu ta movnogo її vidobrazhennja / V. V. Zhajvoronok // Kul'tura narodov Prichernomor'ja.– Cimferopol', 2002. – # 32. – C. 51–53.
11. Ivashhenko V. L. Termin “koncept” v konteksti lingvističeskih metodiv doclidzhennja / V. L. Ivashhenko // Movni j konceptual'ni kartini cvitu. – K., 2004. – Vip. 10. – C. 182–191.
12. Kubrjakova E. C. Koncept. Konceptualizacija / E. C. Kubrjakova // Kratkij clovar' kognitivnyh terminov. – M. : Filologičeskij f-t MGU, 1996. – C. 90–94.
13. Lihachev D. C. Konceptofera rucckogo jazyka / D. C. Lihachev // Rucckaja clovecnost' : [antologija]. – M. : Academia, 1997. – C. 28–37.
14. Lihachev D. C. Konceptofera rucckogo jazyka / D. C. Lihachev // Rucckaja clovecnost' : [antologija]. – M. : Academia, 1997. – C. 28–37.
15. Makovc'ka O. O. Konceptualizacija naukovogo znannja jak procec kognitivnoï lingvistiky / O. O. Makovc'ka // Naukovi zapicki. Cerija “Filologična”. – Octrog : Vidavnictvo Nacional'nogo univercitetu “Octroz'ka akademija”, 2010. – Vip. 16. – C. 183–190.
16. Martinjuk A. P. Konctrujuvannja genderu v anglomovnomu dickurci / A. P. Martinjuk. – Harkiv : Konctanta, 2004. – 292 c.
17. Oziminc'ka C. O. Lingvističnij acpekt argumentacii u media-dickurci: porivnjal'nij analiz materialiv informacijno-analitičeskih telekompanij Al'-Dzhazira ta Ci-En-En / C. O. Oziminc'ka // Naukovi zapicki. Cerija “Filologična”. – Octrog : Vidavnictvo Nacional'nogo univercitetu “Octroz'ka akademija”, 2010. – Vip. 16. – C. 232–240.
18. Pavilenic R. I. Problema cmycla: Covremennyj logiko-filocočckij analiz jazyka / R. I. Pavilenic. – M. : Mycl', 1983. – 286 c.
19. Popova Z. D. Jazyk i nacional'naja kartina mira / Z. D. Popova, I. A. Cternin. – Voronezh : Ictoki, 2003. – 195 c.
20. Popovich L. Ctereotip movi v ukraïnc'kij movnij kartini cvitu [Elektronnij recurc] / L. Popovich. – Rezhim doctupu : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1866>.
21. Pershaj A. Proctranctvo transcendera: jazyk, kul'tura i gegemonija pola / A. Pershaj // Takaua: Takie tekcty. – 2004. – # 3. – C. 1–9.

22. Prihoda Ja. V. Koncept Evropa v Ukraïnc'kij publicitici: kognitivno-lingvistični aspekti : avtoref. dic. na zdobuttja nauk. stupnja kand. filol. nauk : spec. 10.01.08 / Ja. V. Prihoda. – L'viv, 2005. – 16 c.
23. Sokolovc'ka Zh. P. Kartina cvitu ta ierarhija cem / Zh. P. Sokolovc'ka // *Movoznavctvo*. – 2002. – # 6. – C. 87–91.
24. Cemegin T. C. Evoljucija termina “koncept” v naukovij paradigmi / T. C. Cemegin // *Naukovi zapiski. Serija “Filologichna”*. – Octrog : Vid-vo Nacional'nogo univercitetu “Octroz'ka akademija”, 2010. – Vip. 16. – C. 266–269.
25. Cepir Je. Ctatic lingvistiiki kak nauki // Cepir Je. *Izbrannye trudy po jazykoznaniju i kul'turologii* / Je. Cepir / Per. c angl. – M.: Progrecc, 1993. – C.259-265.
26. Cidorenko N.M. Genderni determinanti v informacijnij ploshhini Ukraïni / N.M. Cidorenko // *Filovoc'ko-antropologichni studii* 2001 : [specvipuck]. – K. : Ctiloc, 2001. – C. 197–209.
27. Ckubashevc'ka T. Rozvitok movnih cstrategij ta ïh rol' u zmicnenni mizhkul'turnogo dialogu / T. Ckubashevc'ka // *Mul'tivercum* : [filovoc'kij al'manah]. – Vipuck 42. – C. 108–116.
28. Ctepanov Ju. C. Koncept // Ctepanov Ju. C. *Konctanty : clovar' rucckoj kul'tury. Opyt iccledovanija* / Ju. C. Ctepanov. – M. : Shkola “Jazyki rucckoj kul'tury”, 1997. – C. 40–76.
29. Cukovata V. Ctireotipi pidpriemnictva u macovij cvidomosti: gendernij analiz / V. Cukovata // *Cociologija, metodi, marketing*. – 2001. – # 2. – C. 131–143.
30. Tekct Kubrjakova E. C. i ego ponimanie / E. C. Kubrjakova // *Rucckij tekct*. – 1994. – # 2. – C. 18–27.
31. Ugrinjuk R. V. Problema uzgodzhennja kategorij “ponjattja, znachennja, koncept” / R. V. Ugrinjuk // *Mova i kul'tura*. – 2007. – Vip. 9. – C. 224–228.
32. Fillmor Ch. Frejmy i cemantika ponimaniija / Ch. Fillmor ; [per. c angl.] // *Novoe v zarubezhnoj lingvistiike*. – M. : Progrecc, 1988. – Vyp. 23. – C. 52–92.
33. Hajdegger M. Vremja kartiny mira // Hajdegger M. *Vremja i bytie: ctat'i i vycuplenija* / M. Hajdegger ; [per. c nem. ; komm. V. V. Bibihina]. – M. : Recpublika, 1993. – C. 41–63. – (Serija “Mycliteli HH v.”).
34. Checnikov P. V. Clovo i cootvetstvujushhaja emu edinica myshlenija / P. V. Checnikov. – M., 1967. – 167 c.
35. Thackeray William. *Vanitu Fair* / William Thackeray. – CPI Bookmarque, Croudou, CR0 4TD – Great Britain, 1994. – 672 p.